

Robert Szymula

Uniwersytet w Białymstoku
e-mail: r.szymula@uwb.edu.pl
ORCID: 0000-0002-4879-4554

METAFORYKA SPORTOWA W ROSYJSKOJĘZYCZNEJ PRASIE ŁOTWY

ABSTRAKT

Niniejszy artykuł przedstawia wyniki analizy leksemów z wtórnym znaczeniem metaforycznym (domena źródłowa SPORT) zaczerpniętych z rosyjskojęzycznej prasy łotewskiej oraz ich potencjalnego wpływu emocjonalnego na czytelników. Materiał leksykalny wyeksцерpowany został z artykułów o tematyce społeczno-politycznej, opublikowanych w latach 2000–2022 w ośmiu gazetach wydawanych na terenie Łotwy w języku rosyjskim (wersje drukowane i elektroniczne). Badanie przeprowadzone zostało za pomocą analizy semantycznej oraz kontekstualnej. Wyniki pokazują, że leksemy z wtórnym znaczeniem metaforycznym powstałym na bazie domeny źródłowej SPORT są środkiem wykorzystywanym w zebranych artykułach prasowych, jednak ich wpływ emocjonalny na odbiorców jest ograniczony.

Słowa kluczowe: dyskurs polityczny, dyskurs prasowy, metafory, wywieranie wpływu

ABSTRACT

SPORT METAPHORICS IN THE RUSSIAN-LANGUAGE LATVIAN PRESS

This article presents the results of an analysis of lexemes with secondary metaphorical meanings (source domain SPORT) taken from the Russian-language Latvian press, and their potential emotional impact on readers. Lexical material was excerpted from socio-political articles published between 2000 and 2022 in eight Russian-language Latvian newspapers (print and electronic versions). The study was conducted using semantic and contextual analysis. The results show that lexemes with secondary metaphorical meanings derived from the source domain SPORT are used in the collected press articles, but their emotional impact on the audience is limited.

Keywords: political discourse, press discourse, metaphors, linguistic means of exerting influence

1. Wprowadzenie

Użycie metafor w dyskursie politycznym to jeden ze sposobów wywierania wpływu na odbiór informacji przez adresatów i wyrażania oceny procesów politycznych. Przedstawiają one realia polityczne w uproszczonej formie i ułatwiają ich zrozumienie. Zdaniem Teresy Dobrzyńskiej metafora jest „tym środkiem, który – z jednej strony – stosunkowo prosto i sugestywnie określa rzeczy trudne, jeszcze nie rozpoznane i nie nazwane, podsuwając pewien sposób ich wymodelowania, a odwołuje się przy tym do doświadczeń znanych, do wiedzy przyswojonej; z drugiej – przedstawia obrazowo dane zjawisko, a więc trafia do wyobraźni i łatwo zapada w pamięć. Ujęcie osób, rzeczy lub zdarzeń w formule metaforycznej ma na celu stworzenie pewnego standardu postrzegania – etykiety, która złączy się na stałe z oznakowanym przez nią przedmiotem”¹. Podobnie wypowiada się na ten temat Anatolij P. Czudinow, który twierdzi, że metafora jest jednym z najważniejszych środków rekonceptualizacji świata polityki w świadomości odbiorców (tj. zmiany wyobrażeń odbiorcy na temat rzeczywistości politycznej), pozwalającym przedstawić złożone problemy jako dość proste i dobrze znane, wyodrębnić jakiś aspekt danego zagadnienia, nadać mu większe znaczenie lub, przeciwnie, odwrócić od niego uwagę adresatów, przedstawić jakiś wariant rozwoju wydarzeń jako całkowicie niemożliwy lub, przeciwnie, całkowicie prawdopodobny i naturalny². Metafory to narzędzie, które wspomaga realizację celu komunikacyjnego wypowiedzi polityków, tj. zainteresowanie odbiorców swoimi poglądami, zaprezentowanie nowych idei, oddziaływanie na ich nastroje i przekonanie ich do swoich racji. Pomagają przekształcić istniejący światopogląd adresata w kierunku pożądanym dla danego polityka, mogą wprowadzać nowe elementy do postrzegania znanych zjawisk i nadawać im nową ocenę emocjonalną. Jak podkreśla Marina K. Diementiewa, metafora w dyskursie politycznym pełni szczególną funkcję oceniająco-wartościującą³. Jednostki leksykalne z wtórnym znaczeniem metaforycznym niosą ze sobą ładunek konotacyjny, ich ważnym zadaniem jest kształtowanie pożądanego postawy adresata wobec opisywanego problemu poprzez oddziaływanie emocjonalne i psychologiczne.

¹ T. Dobrzyńska, *Metafora w dyskursie politycznym*, „Stylistyka” 2021, 18, s. 68.

² А.П. Чудинов, *Спортивная метафора в современном российском политическом дискурсе*, „Вестник Самарского государственного университета. Серия Лингвистика и межкультурная коммуникация” 2001, 2, s. 26.

³ М.К. Дементьева, *Языковые средства выражения оценки в современном российском официальном политическом дискурсе*, „Политическая лингвистика” 2009, 4, s. 82.

Różnorodność modeli metaforycznych odzwierciedlających współczesną rzeczywistość związana jest ze specyfiką danego typu dyskursu i specyfiką narodową, co skutkuje potrzebą wielowymiarowej klasyfikacji. Czynniki te, wraz z problemami z określeniem granic obszarów pojęciowych odpowiadających poszczególnym modelom i rozróżnieniem konkretnych modeli, skutkują brakiem jednej uniwersalnej typologii. W przypadku rosyjskiego dyskursu politycznego główne modele metaforyczne (pełne klasyfikacje lub opisy fragmentu systemu modeli metaforycznych) przedstawiono m.in. w publikacjach takich badaczy, jak Anatolij N. Baranow i Jurij Karaułow⁴, Anatolij P. Czudinow⁵, Julia B. Fiedieniewa⁶, Anna B. Riaposowa⁷, Tatjana S. Wierszynina⁸. W niniejszym artykule wykorzystana została klasyfikacja zaproponowana przez A.P. Czudinowa, który opierając się na sferach pojęciowych stanowiących domenę źródłową przeniesienia metaforycznego, wyodrębnia 4 podstawowe kategorie metafor politycznych:

- metaforę antropomorficzne: metaforę fizjologiczne, metaforę choroby, metaforę pokrewieństwa, metaforę seksualne;
- metaforę społeczne: metaforę kryminalne, metaforę militarne, metaforę teatralne, metaforę sportowe, metaforę gier;
- metaforę przyrody: metaforę zoomorficzne, metaforę fitomorficzne;
- metaforę związane z artefaktami: metaforę domu, metaforę mechanizmu⁹.

2. Leksemy z wtórnym znaczeniem metaforycznym (domena źródłowa SPORT)

Badacze dyskursu politycznego uznają model metaforyczny „POLITYKA to SPORT” za jeden z najbardziej produktywnych i powszechnie stosowanych. Terminologia

⁴ А.Н. Баранов, Ю.Н. Караулов, *Русская политическая метафора. Материалы к словарю*, Москва 1991; А.Н. Баранов, Ю.Н. Караулов, *Словарь русских политических метафор*, Москва 1994.

⁵ А.П. Чудинов, *Очерки по современной политической метафорологии*, Екатеринбург 2013; А.П. Чудинов, *Политическая лингвистика*, Екатеринбург 2003; А.П. Чудинов, *Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры (1991–2000)*, Екатеринбург 2001.

⁶ Ю.Б. Феденева, *Моделирующая функция метафоры в агитационно-политических текстах 90-х гг. XX века: Автореф. дис.... канд. филол. наук*, Екатеринбург 1997.

⁷ А.Б. Ряпосова, *Метафорические модели с агрессивным прагматическим потенциалом в политическом нарративе «Российские федеральные выборы (1999–2000 гг.)»*: Автореф. дис.... канд. филол. наук, Екатеринбург 2002.

⁸ Т.С. Вершинина, *Зооморфная, фитоморфная и антропоморфная метафора в современном политическом дискурсе: Автореф.... дис. канд. филол. наук*, Екатеринбург 2002.

⁹ А.П. Чудинов, *Россия в метафорическом зеркале...*, s. 58–168.

wywodząca się z różnych dyscyplin sportowych jest wykorzystywana w znaczeniu metaforycznym zarówno w tekstach pisanych na tematy społeczno-polityczne, jak i w komunikacji ustnej, np. w wypowiedziach polityków. Warto nadmienić, że uczeni zwracają uwagę na specyfikę narodową użycia metaforyki sportowej, np. Igor N. Nieznanow zauważa, że w dyskursie politycznym Wielkiej Brytanii najczęściej leksemów z wtórnym znaczeniem metaforycznym związanych jest z piłką nożną i krykietem, z kolei w Kanadzie – z hokejem¹⁰.

Wielu badaczy wskazuje na bliskość domen źródłowych „SPORT” i „GRA”, czasem łącząc je w jedną kategorię (jak cytowany powyżej A.P. Czudinow, którego klasyfikacja metafor politycznych została wykorzystana w niniejszym artykule). Powodem może być fakt, że oba modele metaforyczne odzwierciedlają antropocentryzm myślenia¹¹. Nina Arutiunowa uważa, że działalność polityczna i aktywność sportowa związane są ściśle ze sferą semantyczną gry, gdyż pojęcie gry pełni znaczącą funkcję w działaniach o charakterze rywalizacyjnym, które mają wspólną cechę w postaci konieczności posiadania strategicznego programu, planu, zasad¹². Podobnego zdania jest Julija B. Fiedieniewa, która twierdzi, że pola pojęciowe gry i sportu należą do jednych z najczęściej wykorzystywanych w metaforze dyskursu politycznego, gdyż są one jasno ustrukturyzowane w świadomości użytkowników języka. Metafory związane z tymi sferami mają ścisły związek semantyczny, który opiera się na wzajemnych powiązaniach znaczeń przenośnych i ich współzależności od głównego znaczenia leksemu *gra*, a także wynika ze wspólnej imitacyjnej natury aktywności związanych z grą i sportem¹³. Zdaniem Johana Huizingi, który podkreśla silny związek polityki i sportu („Nastrój i obyczaje parlamentarnego życia Anglii były zawsze na wskroś sportowe”¹⁴), siły napędowe życia kulturalnego – prawo i ład, komunikacja, wytwórczość, rzemiosło i sztuka, poezja, uczoność i wiedza – wywodzą się z mitu i kultu, tkwiąc swymi korzeniami w sferze zabawy (gry), a sferę gry (kulturę „graną”) łączy z polityką element rywalizacji¹⁵. Na element ten wskazuje też Jelena I. Szejgal. Badaczka podkreśla, że w dyskursie

¹⁰ И.Н. Незнанов, Системный подход к переводу спортивных метафор в американском политическом дискурсе, „Вестник ЮУрГУ. Серия Лингвистика” 2025, 22/4, s. 64.

¹¹ С. Фушин, Х. Чжунлянь, Сопоставительное исследование спортивных и игровых метафор в российском и китайском политическом дискурсе, „Политическая лингвистика” 2023, 3 (99), s. 194.

¹² Н.Д. Арутюнова, Виды игровых действий, [w:] Логический анализ языка. Концептуальные поля игры, Н.Д. Арутюнова (ред.), Москва 2006, s. 5–16.

¹³ Ю.Б. Феденева, Моделирующая функция метафоры..., s. 62.

¹⁴ J. Huizinga, *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury*, tłum. M. Kurecka, W. Wirpsza, Warszawa 2007, s. 17, 319.

¹⁵ Тамże, s. 17, 325.

політычным знайду́ю́ адзвiерцiдленiе ўсiх пiдставовы́х элементу́х вiдзiмiстатва ўспiлiку ў спiрце i гiдзе: пiдвiднiе пiречiвнiка, рывалiзацыя з нiм, пiблемы етычны́е, нормы́ пiравны́е (регуламы́н i засады́), стратэгіе́ i тактыкi, звыцiе́ство, пiра́жка, нагiда¹⁶. Такжэ Анастасья А. Каслова вiдзi пункт стычны́ дыску́рсу пiлітычнагo з дыску́рсам спiртoвым у элементе́ рывалiзацы́, ктiра пiржа́вля сiя ў нiеко́нчэным сiя́ дiалoгу-ро́згryвкe мiяды́ пiартiя́ ўладзы́ i опoзыцыя́¹⁷. Нiна В. Фiліппова ўважэ, жэ мeтaфopa спiртoвa стaнoвiт сyблiмaцiю мeтaфopы вoйскoвoй, a яе́ ўжыцiе ў дыску́рсе пiлітычным jст спoсoбeм нa тo, жэбы сyтуацы́ю рывалiзацы́, чapaктepыстычнa длa жыцiя спiлечнo-пiлітычнoгo, пiрэдстaвiць ў мнiе́й кaтeгopычнoй фopмe, нiж мa тo мiе́сцe ў пpыпaдкy стoсoвaнiя мeтaфopы вoйнeннoй (рывалiзацыя ў спiрце нiе вiяжэ сiя́ з вyржэднeннeм нiеoдвpацaлнoй шкoды iннeмy ўчэстнiкoвy жыцiя пiлітычнoгo)¹⁸. Iнным чы́ннiкeм, ктiрy лiчы́ дыску́рс пiлітычнy i спiртoвy, jст вeдлyг Jевгiенiя Е. Aнiкiнa дaжэ́ннe пiлітыкiв (i мeдiаiв) дo ўчынiнeнiя з вyбopiв фaсцынyючaгo вiдoвiскa i зapaжэ́ннa oпiнii пyблiчнoй eнтyзязмeм. Бaдaч вкaзyжэ jднaк нa нeгaтыўны́e стрoны тeгo зaбiгy, ктiрy ў ягo oпiнii знiчeчэ́цa oбывaтeлi дo мepытopычнoй дыску́сiи нa тeмaты пiлітычнe i ў звiязкy з тым вzmачнiа iстнiе́ючы пopжэдeк пiлітычнy¹⁹.

Матэрыялeм лeксыкaльным дo пpэпpавaджэ́ннa aнaлiзы нa пoтpэбы нiнiе́шнeгo aртыкyлy бы́лi тeксты пpасoвe o тeмaтыцe спiлечнo-пiлітычнoй i гoспoдapчeй, oпyблiкoвaнe ў лaтaх 2000–2022, вyкccepпoвaнe з 9 poсы́јcкoјeзычны́х гaзeт лiтeвcкiх, дзieннiкiв i тyгoднiкiв o зaсiгy кpajoвым i рeгioнaльным („Бизнес & Балтия“, „Вести Сегодня“ – oд 2017 p. пepиoдык вyдaвaны jст пoд нaзвaю „Сегодня“, „Латгалес лайкс“, „Новая газета“, „Республика“, „Телеграф“, „Час“, „Delfi Plus“, „Jūrmalas Vārds“ – гaзeтa ўкaзyвaлa сiя́ дo пoлoвы 2021 p.) – вepcыe дpyкoвaнe i элeктpoнiчнe дoстyпнe ў бaзiе *news.lv*. Бaдaнiе пpэпpавaдзeнe зoстaлo пpы пoмoцы aнaлiзы сeмaнтычнoй i кoнкeкcтyaлнoй. Дo пpэпpавaджэ́ннa aнaлiзы вyкoржыстaнa зoстaлa oпiсaнa пoвыжэй клaсы́фiкaцiя oпpaцoвaнa пpэз A.П. Czudinova. Зoстaлa oнa дoстoсoвaнa дo пoтpэб зeбpaнoгo мaтepiaлy лeксыкaлнoгo, ў звiязкy з чым лeкceмы пoдзiэлoнo нa нaстyпyючэ́e фpeймy i слoты:

¹⁶ Е.И. Шейгал, *Семиотика политического дискурса*, Волгоград 2000, с. 31–32.

¹⁷ А.А. Каслова, *Метафорическое моделирование президентских выборов в России и США (2000 г.): Автореф. дис.... канд. филол. наук*, Екатеринбург 2003, с. 101.

¹⁸ Н.В. Филиппова, *Спортивная метафора как сублимация военной метафоры (на материале политической коммуникации)*, „Известия Российского государственного педагогического университета им А.И. Герцена“ 2011, 130, с. 80.

¹⁹ Е.Е. Аникин, *Спортивная метафора как средство концептуализации президентских выборов США 2008 года во французских СМИ*, „Политическая лингвистика“ 2009, 1 (27), с. 8.

frejm „Дyscyпліны спартowe” (sloty „Спорты дружныне”, „Дyscyпліны oparte на збыкcoці пpемішчэння сeі”, „Інне дысцыпліны спартowe”), frejm „Розгpыўкi спopтowe, элементы гpы і спpэ́т спopтowy” (sloty „Зaвoды /розгpыўкi спopтowe”, „Элементы гpы”, „Спpэ́т спopтowy”), frejm „Спopтoвцы і кiбice” (sloty „Спopтoвцы”, „Фaвopыцi, звычeйцы, пpзeгpaнi”, „Кiбice”), frejm „Зaсaды і iч нapушeнiе” (sloty „Зaсaды”, „Нapушeнiя зaсaд”).

Do slotу „Спорты дружныне” нaлeж́a rzeczowniki – нaзвы дысцыплін спopтoвых, np. *фyтбoл*, a тaкж́e зwязкi wyрaзoвe utwopзoнe нa пoдcтaвiе rzeczownika *кoмaндa* i пpzymiotникoв depыwowaных oд нaзв spopтoв зeспoлoвых (np. *xoккeйный*). Leksemy te sлуж́a ppeзeнтaцiи гpупы пoлитыкoв o блиских пoгл́aдax пoлитычных жaкo згpaнeгo зeспoлy кiepуj́aщeгo сeй зwпoл́ными ceлaми:

Дипломатический **футбол**²⁰.

Вчера вот депутат думы от «Виенотибы» Сармите Элэрте попеняла **хоккейной команде** сейма (костяк которой составляют национальные депутаты), что она льет воду на вражескую мельницу, так как в выходные встречалась в товарищеском (!) матче с **хоккейной командой** диктатора батки Лукашенко²¹.

Rzeczownikiem należącym do slotу „Дyscyпліны oparte на збыкcoці пpемішчэння сeі” jest *бeз*. Jego wykorzystanie do opisu życia politycznego może akcentować szybkie działania polityków:

Глава профсоюзов: забастовка, «минималка» ЕС и **бег** за инфляцией²².

Podobne asocjacje (aktywność, szybkość, dynamika) może wywoływać użycie leksemów *гонка* (wykorzystywany najczęściej w kontekście wyborów), *забег* (stosowany do opisu oddzielnych etapów kampanii wyborczej), *эстафета* (wybierany w celu podkreślenia ciągłości działań, kontynuowania ich w kolejnych etapach kampanii):

Путин включился в президентскую **гонку**²³.

Дамский **забег** «Единства»²⁴.

Политическая **эстафета** 1991–2014²⁵.

²⁰ А. Хотеев, *Дипломатический футбол*, „Телеграф”, 05.08.2004.

²¹ П. Кириллов, *Вражеский матч*, „Вести сегодня”, 29.01.2014.

²² К. Худенко, *Важен работник любой национальности*, „Delfi Plus”, 16.09.2022.

²³ А. Хотеев, *Путин включился в президентскую гонку*, „Телеграф”, 22.12.2003.

²⁴ И. Ошкая, *Дамский забег «Единства»*, „Вести сегодня”, 13.10.2014.

²⁵ V. Dreijere, *Политическая эстафета 1991–2014*, „Бизнес & Балтия”, 27.08.2014.

Wskazane powyżej leksemy mogą potencjalnie wywoływać u odbiorców pozytywne konotacje. Rzeczownik *бег* może być jednak związany z asocjacjami negatywnymi, tworząc wrażenie, że działania polityków, choć na pierwszy rzut oka energiczne, są bezskuteczne i nie przynoszą widocznych rezultatów (*бег на месте, бег по кругу*):

Весь ход переговоров о формировании нового правительства напоминает **бег на месте**²⁶.

Бег по кругу. Вновь заговорили о сносе памятника Освободителям в Риге²⁷.

Kolejny analizowany slot to „Inne dyscypliny sportowe”. Należy do niego związek wyrazowy *бои без правил*, który może wywoływać u odbiorców negatywne konotacje – w dyscyplinie tej zawodnicy walczą przy dużym zakresie technik, takich jak ciosy pięściami, kopnięcia, rzuty, dźwignie, duszenia, co może kochać się z agresją i brakiem norm:

Выборы в Даугавпилсе: **бои без правил**!²⁸

Przykładem jednostki leksykalnej należącej do slotu „Zawody/rozgrywki sportowe” jest rzeczownik *матч*, który może akcentować rywalizację w świecie polityki, jednak zgodną z przyjętymi zasadami:

Вражеский **матч**²⁹.

Innym leksemem tworzącym ten slot jest rzeczownik *лига* występujący w zebranych tekstach prasowych we wtórnym znaczeniu metaforycznym (walka polityczna ukazana jest jako system rozgrywek sportowych):

Да, уровень благосостояния в Латвии остается одним из самых низких в Европейском союзе, и это очень плохо. Но это во многом следствие того, что мы решили играть в высшей **лиге** – войти в состав Евросоюза, основой которого является свободное движение товаров, услуг, рабочей силы и капитала³⁰.

Przykładem jednostki leksykalnej należącej do slotu „Elementy gry” jest rzeczownik *гол*, tworzący związek wyrazowy *гол в свои ворота* (*забить гол в свои*

²⁶ И. Ошкая, *Чужие здесь не ходят!*, „Час”, 18.10.2010.

²⁷ А. Шведов, *Бег по кругу*, „Телеграф”, 23.10.2013.

²⁸ Р. Самарин, *Выборы в Даугавпилсе: бои без правил!*, „Динабург Вести”, 04.07.2013.

²⁹ П. Кириллов, *Вражеский матч*, „Вести сегодня”, 29.01.2014.

³⁰ И. Ошкая, *Латвия выбрала игру в высшей лиге*, „Телеграф”, 19.09.2016.

ворота), używany do opisu działań polityków, które, choć mają na celu osiągnięcie osobistego celu, ostatecznie szkodzą danej osobie, jej reputacji lub interesom:

С завидным упорством правящие партии **забивают голы в свои ворота**³¹.

Innym przykładem leksemu z tego slotu jest rzeczownik *фальстарт*, używany do opisu przedwczesnego, często nieprzemyślanego początku działań polityków lub partii politycznych, który może nawet prowadzić do ostatecznej porażki:

Фальстарт националистов³².

Kolejnym elementem slotu „Elementy gry” jest rzeczownik *старт*, występujący m.in. w związku wyrazowym *дать старт*, będącym metaforyczną prezentacją początkowego etapu kampanii przedwyborczej:

Эйнарс Репше **дал старт** предвыборной гонке³³.

Do opisywania kolejnych etapów działań polityków wykorzystywany jest rzeczownik *райд*, końcowy etap kampanii określany jest jako *финиш* i *финишная прямая*:

Борьба за бюджет: **раунд** первый³⁴.

Украина вышла на **финишную прямую**. [...] НУНС после бурного начала кампании к **финишу** приходит с 13%³⁵.

Efekt działalności polityków i partii politycznych jest przedstawiany przy pomocy rzeczownika *ничья*, a także rzeczownika *нокаут* i derywowanego od niego czasownika *нокаутировать* (leksemy *нокаут* i *нокаутировать* mogą wywoływać u odbiorców negatywne konotacje związane z boksem, postrzegany jako sport agresywny):

Борьба за неграждан. Пока **ничья**³⁶.

Пенсионеры **нокаутуют** правительство?³⁷

³¹ Д. Дембовская, *Гол в свои ворота*, „Телеграф”, 29.08.2002.

³² Н. Кабанов, *Фальстарт националистов*, „Вести сегодня”, 09.06.2016.

³³ Н. Кабанов, *Как продать свой рейтинг*, „Республика”, 27.08.2001.

³⁴ А. Элкин, *Борьба за бюджет: раунд первый*, „Вести сегодня”, 13.08.2015.

³⁵ И. Булкина, *Украина вышла на финишную прямую*, „Телеграф”, 01.10.2007.

³⁶ Т. Жданок, *Борьба за неграждан. Пока ничья*, „Час”, 13.02.2012.

³⁷ О. Павлова, *Пенсионеры нокаутуют правительство?*, „Телеграф”, 18.01.2005.

Slot „Sprzęt sportowy” reprezentowany jest tylko przez jeden leksem: rzeczownik *ворота*, używany we wtórnym znaczeniu metaforycznym jako końcowy cel działań i oczekiwany rezultat, do którego dążą politycy:

Гол в свои **ворота**³⁸.

Slot „Sportowcy” tworzą apelatywy nazywające zawodników uprawiających konkretne dyscypliny sportowe. Przykładem jest rzeczownik *тяжеловес*. Jego użycie charakteryzuje przewodniczącego Chińskiej Republiki Ludowej Hu Jintao jako polityka posiadającego znaczący wpływ i odgrywającego ważną rolę w polityce światowej:

Американский деловой журнал Forbes опубликовал список самых влиятельных людей на планете. В него вошли 68 человек – политические деятели, предприниматели и знаменитости, способные, по мнению составителей, лично влиять на ход человеческой истории. Список возглавил мировой **тяжеловес** президент КНР Ху Цзиньтао³⁹.

Użycie w analizowanych tekstach prasowych nazw sportowców sklasyfikowanych według stopnia osiągnięcia przez nich sukcesów w sporcie podkreśla ich pozycję w rywalizacji politycznej (wynik w wyborach). Politycy odnoszący sukcesy lub będący głównymi pretendenciami do zwycięstwa nazywani są *фаворитами* i *чемпионами*, bliscy porażki to *аутсайдеры*:

В Краславе **фавориты** – победители прошлых выборов⁴⁰.

Он не только заявил, что на политической сцене Латвии появился новый образ «Мюнхгаузен из Вентспилса», но и сказал, что «Лембергс – **чемпион**, которого никто не может превзойти»⁴¹.

Но практически все эксперты, пытающиеся сколько-нибудь непредвзято разобраться в украинской ситуации, сходятся во мнении, что Ющенко стал **аутсайдером**, так как утратил поддержку избирателей, прежде всего из-за того, что за пять лет президентства не смог выполнить свои внутривнутриполитические обещания, начиная с главного из них – побороть коррупцию⁴².

W zebranych tekstach prasowych do metaforycznego nazywania obywateli używany jest leksem *болеельщики*. Zabieg ten służy podkreśleniu tego, że obywatele

³⁸ Д. Дембовская, *Гол в свои ворота*, „Телеграф”, 29.08.2002.

³⁹ А. Негодин, *Мировой тяжеловес Ху Цзиньтао*, „Час”, 05.11.2010.

⁴⁰ А. Упеникс, *В Краславе фавориты – победители прошлых выборов*, „Латгалес лайкс”, 05.03.2013.

⁴¹ А. Негодин, *«Могилицик экономики» схлестнулся с «чемпионом»*, „Телеграф”, 28.02.2011.

⁴² А. Ковалев, *Выборы на Украине: расклад перед боем*, „Бизнес & Балтия”, 15.01.2010.

uważnie obserwują działania polityków, aby podjąć odpowiednią decyzję na wyborach, jednak może jednocześnie wywoływać u odbiorców negatywne konotacje – kibice są zaledwie obserwatorami życia politycznego, a nie jego aktywnymi uczestnikami:

И не стоит правящим партиям удивляться, что многие **болельщики** переметнутся на сторону противников⁴³.

Politycy przedstawiani metaforycznie jako sportowcy powinni przestrzegać określonych zasad (*правила игры, играть по правилам*), jednak czasami naruszają normy etyczne, aby osiągnąć przewagę w rywalizacji, np. w wyborach (*фол*):

Только при таком условии она сможет стать полноправным партнером как для Латвии, так и для всей Европы. Второе – это осознание того, кто устанавливает «**правила игры**»⁴⁴.

По **этим правилам** Латвия и другие ассоциированные страны ЕС **играют** давно⁴⁵.

Выборы на грани **фола**⁴⁶.

3. Podsumowanie

Przeprowadzone badanie wykazało, że leksemy z wtórnym znaczeniem metaforycznym (domena źródłowa SPORT) stosowane są w analizowanych tekstach wyekscerpowanych z gazet łotewskich publikowanych w języku rosyjskim jako środek wzmacniający ekspresyjność. Zaprezentowane jednostki leksykalne nie tylko przyciągają uwagę czytelników i pozwalają obrazowo opisać im naturę działalności politycznej, lecz także mogą potencjalnie wywierać wpływ na ich emocje, wywołując określone konotacje. Celem działań polityków jest zabieganie o głosy obywateli (wyborców) i intensywna rywalizacja z przeciwnikami z innych ugrupowań, charakter konfrontacyjny i dynamika życia politycznego odpowiada więc współzawodnictwu w sporcie. Metaforyczna konceptualizacja walki politycznej jako zawodów sportowych najintensywniej przejawia się w tekstach dotyczących kampanii wyborczych. Politycy biorący udział w wyborach do parlamentu z list partyjnych przedstawiani są jako zgrana drużyna piłkarska lub hokejowa, wybory

⁴³ Д. Дембовская, *Гол в свои ворота*, „Телеграф”, 29.08.2002.

⁴⁴ Л. Килевица, *России предстоит научиться играть по правилам Европы*, „Республика”, 19.07.2020.

⁴⁵ Тамże.

⁴⁶ О. Павлова, *Выборы на грани фола*, „Телеграф”, 22.11.2004.

na prezydenta porównywane są do zawodów w biegu. Ostatni etap kampanii opisywany jest jako finisz biegu, ostatnia prosta przed metą, po osiągnięciu której polityk staje się zwycięzcą (mistrzem sportu) lub przegranym (outsiderem).

Zebrane jednostki leksykalne z wtórnym metaforycznym znaczeniem mogą wywoływać w zdecydowanej większości przypadków pozytywne konotacje. Porównanie polityków do sportowców wywołuje skojarzenia z zestawem cech, takich jak zdolność do ciężkiej pracy, dyscyplina, sumiennosc, determinacja, pasja, wysoka odporność psychiczna, umiejętność uczenia się na błędach. Sport postrzegany jest jako aktywność służąca zachowaniu zdrowia fizycznego i psychicznego, uczy wytrwałości, współpracy i komunikacji, sprzyja budowaniu wspólnoty i tożsamości narodowej.

W analizowanym materiale leksykalnym znalazły się jednak jednostki, które mogą wywoływać asocjacje negatywne. Określenie kampanii wyborczej przy pomocy związku wyrazowego *бои без правил* może akcentować agresję walki politycznej. Leksemy *без на месте* i *без по крыгу* mogą z kolei tworzyć u odbiorców obraz życia politycznego jako działań energicznych, ale nieefektywnych, nieprzynoszących społeczeństwu realnych korzyści. Negatywne konotacje może wywoływać także użycie rzeczownika *болельщики* do opisu obywateli – wyborców obserwujących aktywność publiczną polityków. Obywatele porównywani są do widzów zawodów sportowych, którzy mogą wyrazić swoje zdanie w czasie kolejnych wyborów, jednak są tylko obserwatorami, a nie uczestnikami życia politycznego.

Warto zaznaczyć, że potencjalny wpływ emocjonalny zebranych leksemów na odbiorców może być ograniczony. Przykłady użycia analizowanych jednostek w zebranim materiale prasowym są nieliczne, w przypadku niektórych leksemów ich wtórne znaczenia metaforyczne mogą być uznane za zatarte (na przykład *фаворит*).

BIBLIOGRAFIA

- Anikin E.E., *Sportivnaâ metafora kak sredstvo konceptualizacii prezidentskih vyborov SŠA 2008 goda vo francuskich SMI*, „Političeskaâ lingvistika” 2009, 1 (27), s. 7–12.
- Arutunova N.D., *Vidy igrovyh deystvij*, [w:] *Logičeskij analiz âzyka. Konceptual'nye polâ igry*, N.D. Arutunova (red.), Moskva 2006, s. 5–16.
- Baranov A.N., Karaulov Ŭ.N., *Russkaâ političeskaâ metafora. Materialy k slovarû*, Moskva 1991.
- Baranov A.N., Karaulov Ŭ.N., *Slovar' russkich političeskich metafor*, Moskva 1994.
- Bezmenova N.A., Belânin V.P., *Optimizaciâ rečevogo vozdejstviâ*, Moskva 1990.

- Čudinov A.P., *Očerki po sovremennoj političeskoj metaforologii*, Ekaterinburg 2013.
- Čudinov A.P., *Političeskaâ lingvistika*, Ekaterinburg 2003.
- Čudinov A.P., *Rossiâ v metaforičeskom zerkale: kognitivnoe issledovanie političeskoj metaforj (1991–2000)*, Ekaterinburg 2001.
- Čudinov A.P., *Sportivnaâ metafora v sovremennom rossijskom političeskom diskurse*, „Vestnik Samarskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriâ: Lingvistika i mežkul’turnaâ komunikaciâ” 2001, 2, s. 26–31.
- Dement’eva M.K., *Âzykovoe sredstva vyraženiâ ocenki v sovremennom rossijskom oficial’nom političeskom diskurse*, „Političeskaâ lingvistika” 2009, 4, s. 82–92.
- Dobrzyńska T., *Metafora w dyskursie politycznym*, „Stylistyka” 2021, 18, s. 65–84.
- Fedeneva Ů.B., *Modeliruûsaâ funkciâ metaforj v agitacionno-političeskih tekstah 90-h gg. XX veka: Avtoref. dis.... kand. filol. nauk*, Ekaterinburg 1997.
- Filippova N.B., *Sportivnaâ metafora kak sublimaciâ voennoj metaforj (na materiale političeskoj kommunikacii)*, „Izvestiâ Rossijskogo gosudarstvennogo pedagogičeskogo universiteta im A.I. Gercena” 2011, 130, s. 80–87.
- Fucin S., Čzunlân’ H., *Sopostavitel’noe issledovanie sportivnyh i igrovyh metafor v rossijskom i kitajskom političeskom diskurse*, „Političeskaâ lingvistika” 2023, 3 (99), s. 185–195.
- Huizinga J., *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury*, tłum. M. Kurecka, W. Wirpsza, Warszawa 2007.
- Kaslova A.A., *Metaforičeskoe modelirovanie prezidentskih vyborov v Rossii i SŠA (2000 g.): Avtoref. dis.... kand. filol. nauk*, Ekaterinburg 2003.
- Neznanov I.N., *Sistemnyj podhod k perevodu sportivnyh metafor v amerikanskom političeskom diskurse*, „Vestnik ŮUrGU. Seriâ: Lingvistika” 2025, 22/4, s. 63–70.
- Râposova A.B., *Metaforičeskie modeli s agressivnym pragmatičeskim potenciałom v političeskom narrative «Rossijskie federal’nye vybory (1999–2000 gg.)»: Avtoref. dis.... kand. filol. nauk*, Ekaterinburg 2002.
- Šejgal E.I., *Semiotika političeskogo diskursa*, Volgograd 2000.
- Veršinina T.S., *Zoomorfnaâ, fitomorfnaâ i antropomorfnaâ metafora v sovremennom političeskom diskurse: Avtoref.... dis. kand. filol. nauk*, Ekaterinburg 2002.

ARTYKUŁY PRASOWE

- Bulkina I., *Ukraina vyšla na finišnuû prâmuû*, „Telegraf”, 01.10.2007.
- Dembovskaâ D., *Gol v svoi vorota*, „Telegraf”, 29.08.2002.
- Dreijere V., *Političeskaâ ètafeta 1991–2014*, „Biznes& Baltiâ”, 27.08.2014.
- Èlkin A., *Bor’ba za bûdžet: raund pervyj*, „Vesti segodnâ”, 13.08.2015.
- Hoteev A., *Diplomatičeskij futbol*, „Telegraf”, 05.08.2004.
- Hoteev A., *Putin vklûčilsâ v prezidentskuû gonku*, „Telegraf”, 22.12.2003.

- Hudenko K., *Važen rabotnik lûboj nacional'nosti*, „Delfi Plus”, 16.09.2022.
- Kabanov N., *Fal'start nacionalistov*, „Vesti segodnâ”, 09.06.2016.
- Kabanov N., *Kak prodat' svoj rejting*, „Respublika”, 27.08.2001.
- Kilevica L., *Rossii predstoit naučit'sâ igrat' po pravilam Evropy*, „Respublika”, 19.07.2020.
- Kirillov P., *Vražeskij matč*, „Vesti segodnâ”, 29.01.2014.
- Kovalev A., *Vybory na Ukraine: rasklad pered boem*, „Biznes & Baltiâ”, 15.01.2010.
- Negodin A., *«Mogil'shik èkonomiki» shlestnulsâ s «čempionom»*, „Telegraf”, 28.02.2011.
- Negodin A., *Mirovoj tâželoves Hu Czin'tao*, „Čas”, 05.11.2010.
- Oškaâ I., *Čužie zdes' ne hodât!*, „Čas”, 18.10.2010.
- Oškaâ I., *Latviâ vybrala igru v vysšej lige*, „Telegraf”, 19.09.2016.
- Oškaâ I., *Damskij zabeg «Edinstva»*, „Vesti segodnâ”, 13.10.2014.
- Pavlova O., *Pensionery nokautiruût pravitel'stvo?*, „Telegraf”, 18.01.2005.
- Pavlova O., *Vybory na grani fola*, „Telegraf”, 22.11.2004.
- Samarin R., *Vybory v Daugavpils: boi bez pravil!*, „Dinaburg Vesti”, 04.07.2013.
- Švedov A., *Beg po krugu*, „Telegraf”, 23.10.2013.
- Upenieks A., *V Kraslave favority – pobediteli prošlyh vyborov*, „Latgales lajks”, 05.03.2013.
- Ždanok T., *Bor'ba za negraždan. Poka nič'â*, „Čas”, 13.02.2012.